

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Nye digte - 1841

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Nye digte - 1841", i Heiberg, Johan Ludvig: *Nye digte - 1841*, udg. af Klaus P. Mortensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, cop. 1990, s. 160. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl05val-shoot-idm140194649958704/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Nye digte - 1841

Den tabte natur vender forklaret tilbage i menneskets tanke, som er Guds tanke:

Den Gud du søger, er din egen Gud. (IV)

I dette sammenfald mellem det søgende subjekt og objektet for dets længsel indtræffer da bevidstgørelsens sidste trin: det spekulative. Den trældom, som *Gudstjenestes* digter, spidsborgersjælen, Fredrik og en tid lang også Marie og Vilhelm, er underlagt i deres blindhed, er nu brudt af tanken. Den menneskelige længsel kan frit udfolde sit sande væsen, som for Heiberg er »protestantisk«, dvs. udtryk for den ubrudte ideale stræben, som fører menneskesjælen op over det materielle mod dens åndelige udspring.

Som i Heibergs værker fra 30'ernes slutning og *De Nygifte*, ytrer denne åndens eller bevidsthedens sejr sig som et lys, som opgår i menneskets indre, idet den ydre sol forsvinder og som sætter det i stand til at skue og gennemskue den natur, det hidtil har været fanget i. I ét og samme syn ser mennesket Gud og sig selv. Og herfra breder lyset sig opklarende bagud over den natur, mennesket har skilt sig ud af. I dette nye lys åbenbarer naturen da sin »natur« som en beslægtet, blot trinforskellig stræben mod frihedens lys – sammenfaldet mellem subjekt og objekt, natur og ånd. (V)

Heiberg bruger her den samme lysmetafor, som var den bærende i hans *Camtate ved Universitetets Fest i Anledning af Reformationens Indførelse samt Rectorskiftet*, 1839, som rent idémæssigt er forløberen for *Protestantismen i Naturen*, og som er trykt som tillæg i denne udgave af *Nye Digte*.

Men metaforen har også to eksterne kilder. Den ene er Johannes-evangeliet, hvor Kristus siger: »Jeg er Verdens Lys«. (Johs. 8,12). Den anden er Hegels skelnen mellem den ydre og den indre sol i sin beskrivelse af verdenshistoriens og bevidsthedens bevægelse fra øst og vest. I Asien, skriver Hegel, »stiger den ydre fysiske sol op, og i Vesten går den ned: men her stiger til gengæld selvbevidsthedens indre sol op, som udspreder en højere stråleglans«. (Cit. eft. Aage Henriksen: *Historien i Ideologihistorie I*, red. af Aage Henriksen m.fl., 1975).

I denne på én gang dristige, men også tænkte syntese, hvor den kristne tradition tolkes ind i åndens udviklingshistorie, udmunder Heibergs forsøg på med *Nye Digte* at skabe en ny slags universalpoesi,

som kunne træde ind, hvor den kristne kirke, den romantiske digtning, tidens dannelse og de politiske frihedsideer efter hans mening havde spillet fallit.

Modtagelsen

Da Georg Brandes i 1889 skrev sin opsats om *Nye Digte*, konkluderede han, at Heiberg også selv havde spillet fallit. For han magtede ikke at tage det sidste skridt og gøre sig endegyldigt fri af de gamle tankeformer – sådan som Brandes i egen formening havde gjort. »Hos Heiberg svæver Tanken endnu i mystisk Dobbeltthed, i romantisk Tveydighed. Han drager ikke Følgeslutningen.

Saaledes smugles i vor Literatur den ny Tids Aand ind, forklædt i gammeldags Dragt (...).» (Georg Brandes: *Samlede Skrifter* I, 1899 s. 494.)

For så vidt som den ny tids ånd for Brandes er den frie tanke, tanken emanciperet fra alle religiøse bånd, så har han ret. I Heiberg kolliderer to traditioner. På den ene side en ny, romantisk og kættersk tro på tankens almægt, der får ham til at sætte poesi og filosofi over religionen og til at afmytologisere det kristne udødelighedsdogme. På den anden side en rodfæstet kristen forestilling om menneskets to naturer, som sætter skel mellem menneskets forgængelige krop og dets udødelige sjæl, det naturgroede og det åndelige.

Hvad Brandes på et halvt århundredes distance kunne se, havde Heibergs egen samtid ikke rigtig blik for. Det hænger naturligvis sammen med den nærsynethed, man altid ser sin egen tids digtning med. Men også med at *En Sjæl efter Døden* selv skyggede for det egentlige med sin revyagtige polemik mod navngivne institutioner og personer: presse, teaterpolitik, borgerlige vaner og mærkesager og notabiliteter som Oehlenschläger, Sibbern og H.C. Andersen.

Det røre, som *En Sjæl efter Døden* skabte i andedammen, mærkes dog kun svagt i anmeldelserne. I M.A. Goldschmidts korte anmeldelse i *Corsaren* No. 8, 1841, vibrerer spottelysten ganske vist i indledningen, hvor han bekender: »Ogsaa jeg, der ellers ikke anerkjender nogen Autoritet, bærer Respect for et Værk af Heiberg, førend jeg har læst det, og det var da ogsaa Tilfældet med ovennævnte nye Digte. Da jeg fik Bogen, besaae jeg først med Beundring det smukke, sti-